

DYLEMATY STRATEGICZNE XXI WIEKU

Księga Jubileuszowa
dedykowana Profesorowi
Michałowi Chorośnickiemu
z okazji czterdziestolecia
pracy naukowej

Pod redakcją
naukową

Roberta Kłosowicza
Bogdana Szlachty
Janusza Józefa Węca

Dylematy strategiczne XXI wieku

Dylematy strategiczne XXI wieku

Księga Jubileuszowa dedykowana
Profesorowi Michałowi Chorośnickiemu
z okazji czterdziestolecia pracy naukowej

*Pod redakcją naukową
Roberta Kłosowicza
Bogdana Szlachty
Janusza Józefa Węca*

Kraków 2013

Copyright by Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych
Uniwersytetu Jagiellońskiego and individual authors, 2013

Recenzent: prof. dr hab. Andrzej Zięba

Opracowanie redakcyjne: Dagmara Małysza, Justyna Wójcik

Korekta: Mateusz Kijewski

Projekt okładki: Igor Stanisławski

Skład i łamanie: Małgorzata Manterys-Rachwał

Publikacja dofinansowana
przez
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 978-83-7638-375-0

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 012 431-27-43, 012 421-13-87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

Spis treści

Tabula Gratulatoria	VII
Słowo o Jubilacie.....	IX
Promotorstwo zakończonych prac doktorskich	XIII
Dorobek naukowy – najważniejsze prace	XV

CZĘŚĆ PIERWSZA. HISTORIA – PAŃSTWO – PRAWO

Marek Bankowicz, <i>Instytucja prezydenta a siły zbrojne i bezpieczeństwo narodowe: wybrane przypadki</i>	1
Włodzimierz Bernacki, <i>Prawo i państwo w myśli politycznej Karola Libelta</i>	9
Agnieszka Czubik, <i>Przesłanka „znaczącego uszczerbku” – nowy warunek dopuszczalności skargi indywidualnej w systemie ochrony praw człowieka Rady Europy</i>	23
Paweł Czubik, <i>Nowe strefy wolnego handlu USA – od prostej wymiany handlowej do celów „wyższych”</i>	37
Antoni Dudek, <i>Główne czynniki dynamizujące rozkład systemu realnego socjalizmu w Polsce lat 80. XX wieku</i>	49
Dominika Dziwisz, <i>„Tallinn Manual” – próba interpretacji prawa międzynarodowego dla cyberprzestrzeni</i>	65
Barbara Krauz-Mozer, <i>W poszukiwaniu „ducha” naszych czasów</i>	75
Kazimierz Lankosz, <i>Rozstrzyganie sporów w ramach WTO w świetle współczesnego prawa międzynarodowego – wybrane zagadnienia</i>	85
Jacek M. Majchrowski, <i>Kilka uwag o Sejmie Ustawodawczym</i>	111
Andrzej Mania, <i>Wywiad i politycy. Rywalizacja i współdziałanie w procesie formowania polityki bezpieczeństwa w USA</i>	119
Grzegorz Mazur, <i>Dwóch kurierów ZWZ do Lwowa – sprawa Stanisława i Józefa Żymierskich</i>	135
Sylwia Rasson, <i>The Human Right to Health Versus Intellectual Property Rights in the Context of Developing Countries</i>	143
Arkady Rzegocki, <i>Soft power – niedoceniana siła</i>	155
Barbara Stoczewska, <i>Ruchy narodowe w Europie Środkowo-Wschodniej – główne elementy charakterystyki</i>	161
Bogdan Szlachta, <i>Publicystyka propapieska w trakcie sporu o inwestyturę. Uwagi o pracy Manegolda z Lautenbach</i>	171

CZĘŚĆ DRUGA. POLITYKA MIĘDZYNARODOWA

Bogusława Bednarczyk, <i>Europejska strategia antydyskryminacyjna w XXI wieku – regres czy postęp?</i>	187
Ewa Bojenko-Izdebska, <i>„Zintegrowane bezpieczeństwo” w strategii bezpieczeństwa RFN</i>	199
Ewa Bujwid-Kurek, <i>Spór graniczny w relacjach słoweńsko-chorwackich na przykładzie Zatoki Pirańskiej</i>	209
Marek Czajkowski, <i>Obrona przeciwrakietowa Izraela</i>	221
Ryszard M. Czarny, <i>Wzrost międzynarodowego zainteresowania Daleką Północą</i>	237
Erhard Cziomer, <i>Dylematy niemieckiej strategii przewyciężenia kryzysu strefy euro Unii Europejskiej w XXI wieku</i>	249
Aleksander Głogowski, <i>Chiny – Pakistan – Afganistan. Nowe mocarstwo wobec starych wyzwań</i>	263
Artur Gruszcak, <i>Centrum Analizy Wywiadowczej Unii Europejskiej i jego rola w strategii bezpieczeństwa UE</i>	273
Edward Haliżak, <i>Region Azji i Pacyfiku – logika geoeconomii i geopolityki</i>	285
Robert Kłosowicz, <i>Upadek państwowości jako jedna z głównych przyczyn zagrożenia dla pokoju w Afryce Subsaharyjskiej po zakończeniu zimnej wojny</i>	299
Iwona Krzyżanowska, <i>Ograniczenia w prognozowaniu stosunków międzynarodowych i ich znaczenie dla planowania strategicznego</i>	315
Rafał Kwieciński, <i>Smok wynurza się z Zachodniego Oceanu. Chińska strategia „sznura pereł”</i>	329
Marcin Lasoń, <i>Priorytety polskiej polityki zagranicznej 2012-2016 – strategiczną wizją na drugą dekadę XXI wieku?</i>	341
Agnieszka Nitszke, <i>Polityka azylowa Unii Europejskiej. Między idealizmem a realizmem</i>	353
Małgorzata Pearson, <i>Polityka zagraniczna Unii Europejskiej w obszarze praw człowieka w zmieniającym się świecie</i>	367
Mieczysław Stolarczyk, <i>Dylematy strategiczne polityki wschodniej Polski na początku drugiej dekady XXI wieku</i>	381
Ewa Szczepankiewicz-Rudzka, <i>Dlaczego arabska wiosna nie zawitała do Algierii? Ograniczenia i perspektywy transformacji społeczno-politycznej</i>	405
Marcin Tarnawski, <i>Dylematy rosyjskiej polityki bezpieczeństwa</i>	417
Janusz Józef Węc, <i>Debata w Niemczech na temat drugiej reformy ustrojowej Unii Europejskiej (2011-2012). Ewolucja programowa niemieckich partii politycznych w polityce europejskiej</i>	431
Justyna Zajac, <i>Region MENA w polityce bezpieczeństwa Unii Europejskiej</i>	453
Lubomir W. Zyblikiewicz, <i>Klub Rzymski – po 45 latach</i>	465
Noty o Autorach	477

TABULA GRATULATORIA

Piotr Bajor
Piotr Borowiec
Krystyna Chojnicka
Anna Citkowska-Kimla
Zbigniew Czubiński
Krystyna Daniel
Agnieszka Dębska
Andrzej Dudek
Magdalena Geodecka
Irena Głuszyńska
Marcin Grabowski
Łukasz Jakubiak
Małgorzata Jasińska
Agnieszka Kastory
Piotr Kimla
Małgorzata Kiwior-Filo
Beata Kosowska-Gąstoł
Grzegorz Kowalski
Wiesław Kozub-Ciembroniewicz
Renata Król-Mazur
Małgorzata Kułakowska
Roman Kuźniar
Michał Matyasik

Maciej Miżejewski
Tomasz Młynarski
Ewa Myślak
Agnieszka Nowakowska-Swół
Dorota Pietrzyk-Reeves
Agnieszka Podoba
Marta Polaczek-Bigaj
Błażej Sajduk
Dominik Sieklucki
Agnieszka Sikora
Jacek Sokołowski
Irena Stawowy-Kawka
Krzysztof Szczerski
Paweł Ścigaj
Monika Ślufińska
Damien Thiriet
Adrian Tyszkiewicz
Magdalena Ullman-Kulik
Tomasz Wieciech
Rafał Wordliczek
Rafał Woźnica
Andrzej Zięba
Agnieszka Zyza

Obrona przeciwrakietowa Izraela

Obrona przeciwrakietowa, rozumiana jako systemy uzbrojenia i wspierające je działania organizacyjne, których zadaniem jest wykrywanie, a następnie niszczenie w locie rakietowych pocisków balistycznych, jest dziś coraz bardziej rozpowszechniona w świecie. Mimo stosunkowo nielicznych na razie zastosowań bojowych zdaje się także pełnić coraz istotniejszą rolę polityczną. Wynika ona głównie z tego, że obrona przeciwrakietowa jest co do zasady atrakcyjną i wyczerkiwaną odpowiedzią na dość niezwykłą w dziejach wojskowości sytuację. Otóż balistyczne pociski rakietowe, od czasu swoich pierwszych zastosowań, są bronią nieodpartą, ich zwalczanie do niedawna było, upraszczając dość skomplikowaną materię, prawie niemożliwe; jednocześnie są bardzo potężnym środkiem walki, w szczególności po wyposażeniu w broń masowego rażenia. Właśnie trudności w obronie przed pociskami balistycznymi w połączeniu z ich zasięgiem, siłą rażenia, a także relatywnie niską ceną powodują, że rakiety balistyczne stają się ważnym instrumentem w polityce wielu uczestników stosunków międzynarodowych, także niepaństwowych. Stosunkowo niewielkim kosztem uzyskują oni bardzo skuteczną broń, która może zostać użyta zarówno jako argument polityczny, jak i praktycznie nieodparty środek prowadzenia ważnych kampanii militarnych. Należy pamiętać, że w istniejących realiach operacyjnych państwo posiadające pociski balistyczne o odpowiednim zasięgu może bez prowadzenia długich kampanii powietrzno-lądowych, bez kosztownego przełamывania frontów potężnie uderzać w samo serce infrastruktury przeciwnika, nie dając mu praktycznie szans na obronę.

Izrael, ze względu na swą dość szczególną sytuację w dziedzinie bezpieczeństwa, jest krajem bardzo mocno narażonym na ataki za pomocą rakietowych pocisków balistycznych; od wielu lat są one bez mała codziennością. Dlatego też państwo to kładzie znaczny nacisk na rozwój środków, których zadaniem jest wykrywanie i zwalczanie pocisków balistycznych. Co więcej, jest jedynym – jak na razie – państwem świata, które regularnie używa część z nich w realnym boju.

W niniejszym artykule zajmiemy się izraelską obroną przeciwrakietową jako instrumentem militarnym odpowiadającym na pewne szczególnego typu zagrożenie. W związku z tym w pierwszej kolejności prześledzimy pokrótce rozmiar

i charakter groźby ze strony rakietowych pocisków balistycznych, uwzględniając ich rolę w polityce ich dysponentów. W dalszej zaś kolejności omówimy stan i perspektywę obrony przeciwrakietowej Izraela, próbując także odpowiedzieć na pytanie o jej rolę w polityce bezpieczeństwa państwa.

1. Stan zagrożenia Izraela rakietowymi pociskami balistycznymi

Według niektórych informacji rozpowszechnianych przez oficjalne czynniki jest nawet 200 tys. pocisków balistycznych mogących zaatakować cele w Izraelu¹. Liczby tej nie da się zweryfikować, lecz nie jest ona zapewne w sposób drastyczny odległa od rzeczywistości. Składają się na nią bowiem nie tylko arsenały rakiet balistycznych krajów ościennych, lecz także te, które znajdują się w posiadaniu antyizraelskich organizacji zbrojnych, głównie Hezbollahu i Hamasu oraz wielu innych, mniejszych ugrupowań. Bez względu zatem na wątpliwości co do szczegółów, niemożliwych do ustalenia, nie ulega wątpliwości, że liczba rakiet grożących Izraelowi jest wielka.

Izraelczycy największe zagrożenie upatrują w Iranie, ponieważ prowadzi on agresywną politykę zagraniczną, której jednym z celów jest likwidacja państwa Izrael. W dodatku Teheran jest oskarżany o dążenie do zbudowania broni jądrowej, co czyni wspomnianą groźbę bardziej realną. Patrząc szerzej, zauważamy, że Iran zamierza dojść do statusu mocarstwa regionalnego², które w istotny sposób wpływa na kierunki rozwoju sytuacji na szeroko pojętym Bliskim Wschodzie, co dawałoby mu także pozycję jednego z najbardziej wpływowych państw świata. Nie bez znaczenia w tym kontekście jest też dość szczególny system polityczny, w którym Irański Korpus Strażników Rewolucji (Iranian Revolutionary Guards Corps, IRGC) zajmuje eksponowane miejsce i jest wpływową siłą polityczno-gospodarczą³. Istnienie zagrożenia zewnętrznego i wewnętrznego legitymizuje jego pozycję, co dalej wpływa na zmilitaryzowanie polityki zagranicznej Iranu. W efekcie Teheran pozostaje w permanentnym konflikcie z większością sąsiadów⁴, a także z Izraelem oraz z USA, które realizują w otoczeniu Iranu cele swojej polityki regionalnej. Istotnym czynnikiem tego konfliktu jest też fakt, że Iran dostrzega egzystencjalne zagrożenie dla swego bezpieczeństwa

¹ A. Harel, *Some 200,000 Missiles Aimed Consistently at Israel, Top IDF Officer Says*, „Haaretz” 2012, 2 II, [on-line] <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/some-200-000-missiles-aimed-consistently-at-israel-top-idf-officer-says-1.410584>, dostęp: 3 II 2012.

² *Annual Report on Military Power of Iran*, US Department of Defense, IV 2012, [on-line] <http://www.fas.org/man/eprint/dod-iran.pdf>, dostęp: 15 III 2013.

³ A. Alfoneh, *The Revolutionary Guards' Looting of Iran's Economy*, American Enterprise Institute, VI 2010, [on-line] <http://www.aei.org/outlook/100969>, dostęp: 31 I 2011.

⁴ Zob. np. T.W. Lippman, A. Vatanka, T.R. Mattair, *A Reawakened Rivalry. The GCC vs. Iran*, „Middle East Policy” vol. 18, 2011, no. 4, s. 1-24.

narodowego⁵, jakie w jego percepcji jest wynikiem agresywnej polityki USA i Izraela dążących do osłabienia i zniszczenia Republiki Islamskiej. Zmilitaryzowana polityka zagraniczna i szeroko zakrojony program zbrojeń Iranu są zatem z jednej strony motywowane aktywną polityką nastawioną na realizację rozległych celów, a z drugiej głębokim poczuciem zagrożenia⁶. Nie bez znaczenia jest też motyw przetrwania rządzącej elity u władzy⁷.

Mimo niemałych nakładów Iran pozostaje jednak w konwencjonalnym, symetrycznym ujęciu znacznie słabszy od swych południowych sąsiadów, USA i Izraela, dlatego bardzo mocno stawia na rozwój asymetrycznych zdolności do prowadzenia nawet długotrwałego konfliktu na własnych warunkach, a także na siły rakietowe w ich funkcji odstraszałej⁸ skierowane przeciw USA i Izraelowi. Władze Iranu podtrzymują i powtarzają przy różnych okazjach, że taka właśnie jest rola posiadanego arsenału pocisków balistycznych. Na przykład w trakcie manewrów wojsk rakietowych, które IRGC przeprowadził w czerwcu 2011 r., jeden z jego dowódców, generał Amir Ali Hajizadeh, podkreślił, że celem rozwoju irańskiego programu rakietowego jest wyłącznie pokój⁹, a wrogami Iranu są tylko Izrael i Stany Zjednoczone. Generał przypomniał ponadto, że Iran produkuje pociski balistyczne o zasięgu przewyższającym 2000 km, przy czym Izrael znajduje się w odległości zaledwie 1200 km od Iranu, a szereg ważnych baz USA między 120 a 700 km¹⁰. Natomiast zastępca dowódcy IRGC stwierdził przy tej samej okazji, że Iran gotów jest do przeprowadzenia natychmiastowego i zmasowanego odwetu, jeśli zostanie zaatakowany, może także wykonać atak prewencyjny w razie potrzeby¹¹.

Uważa się zatem dość powszechnie, że Iran postrzega swoje siły rakietowe jako kompensację relatywnej słabości konwencjonalnej, arsenał ten jest więc nie

⁵ Zob. np. M.M. Milani, *Tehran's Take. Understanding Iran's U.S. Policy*, „Foreign Affairs” 2009, VII/VIII, s. 46-62.

⁶ J. d'Amato, *US Strategic Competition with Iran. Energy, Economics, Sanctions and the Nuclear Issue*, Center for Strategic & International Studies, 11 III 2011, s. 4, [on-line] http://csis.org/files/publication/110311_IranComp_Jord.pdf, dostęp: 24 III 2011.

⁷ Zob. np. R.L. Burgess, Jr., *Iran's Military Power. Statement before the Committee on Armed Services United States Senate*, Defense Intelligence Agency, 14 IV 2010, s. 2, [on-line] http://www.foreignpolicy.com/files/fp_uploaded_documents/100414_FINAL%20DIA_SFR_to_SASC_Iran_Hearing_20100413.pdf, dostęp: 9 IX 2011.

⁸ Zob. T. Gajewski, *Asymetria w polityce bezpieczeństwa Islamskiej Republiki Iranu*, [w:] *Asymetria i hybrydowość – stare armie wobec nowych konfliktów*, red. W. Sokała, B. Zapała, Buro Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2011, s. 37-50.

⁹ *IRGC to Launch Military Maneuver on Monday*, IRNA, 26 VI 2011, [on-line] <http://www.irna.ir/ENNewsShow.aspx?NID=30449722>, dostęp: 9 IX 2011.

¹⁰ *Iran Capable of Making Missiles with over 2,000 km Range*, IRNA, 28 VI 2011, [on-line] <http://www.irna.ir/ENNewsShow.aspx?NID=30452816>, dostęp: 9 IX 2011.

¹¹ T. Erdbrink, *Iran Test-Fires Missiles, Shows Secret Silos*, „The Washington Post” 2011, 28 VI, [on-line] http://www.washingtonpost.com/world/iran-test-fires-missiles-shows-secret-silos/2011/06/28/AGFRoApH_story.html, dostęp: 29 VI 2011.

tylko jednym z najważniejszych czynników odstraszania, lecz także ewentualnym środkiem nacisku w stosunkach regionalnych¹². Iran może zatem zarówno grozić potencjalnie niszczącym atakiem na swoich sąsiadów, by uzyskać korzyści polityczne, jak też – grożąc bazom USA i terytorium Izraela – zniechęcać te państwa do polityki postrzeganej w Teheranie jako niebezpieczna. W szczególności ewentualny atak raketowy mógłby nastąpić w chwili, gdy Izrael lub USA przeprowadziłyby atak na Iran, na przykład w celu powstrzymania irańskiego programu jądrowego¹³.

Iran posiada znaczne zapasy rakiet balistycznych wielu klas, poczynając od artyleryjskich pocisków raketowych o zasięgu kilkunastu kilometrów. Z punktu widzenia Izraela istotna jest ta część arsenału, która może posłużyć do zaatakowania go, czyli w praktyce rakiety średniego zasięgu, mogące pokonać dystans 1200-1500 km z odpowiednim ładunkiem bojowym. Według istniejących, choć bardzo fragmentarycznych danych Iran posiada na uzbrojeniu rakiety Shahab-3 różnych wersji o zasięgu ocenianym na 1350-1600 km, zdolnych do przeniesienia kilkusetkilogramowego ładunku bojowego. Nie wiadomo jednak, jak duże są ich zapasy, eksperci mówią o około 300 raketach¹⁴, choć nowsze publikacje jedynie o ponad 100 plus mniej niż 50 wyrzutni¹⁵. Według aktualnych przypuszczeń Iran prowadzi obecnie także badania nad wersjami Shahab-3 o zasięgu do 2000 km¹⁶ oraz nad nową raketą Sejil, która ma osiągać odległości 2000-2500 km. Uważa się nawet, że pewna liczba tych pocisków jest już rozmieszczona¹⁷. Dość powszechnie uważa się również, że Iran pracuje także nad raketami o większym zasięgu, nawet międzykontynentalnym¹⁸, lecz z punktu widzenia naszej tematyki nie ma to znaczenia.

Drugim krajem otwarcie wrogim Izraelowi jest Syria. Jej arsenał raketowy wraz ze znacznymi zapasami broni chemicznej odgrywa analogiczną rolę jak w przypadku Iranu, nie wymaga zatem osobnego omówienia. Wystarczy dodać,

¹² A.H. Cordesman, A. Toukan, *Analyzing the Impact of Preventive Strikes Against Iran's Nuclear Facilities*, Center for Strategic & International Studies, 10 IX 2012, [on-line] http://csis.org/files/publication/120906_Iran_US_Preventive_Strikes.pdf, dostęp: 12 IX 2012.

¹³ J. Zanotti [et al.], *Israel. Possible Military Strike Against Iran's Nuclear Facilities*, Congressional Research Service, 28 III 2012, s. 7, [on-line] <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/R42443.pdf>, dostęp: 11 IX 2012.

¹⁴ C.P. Vick, *Shahab-3, 3A/Zelzal-3*, Global Security, 21 V 2010, [on-line] <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/iran/shahab-3.htm>, dostęp: 24 I 2013.

¹⁵ J. Zanotti [et al.], *op. cit.*, s. 47.

¹⁶ *Iran Says its Missiles Have Reached Indian Ocean for First Time*, „Haaretz” 2011, 9 VI, [on-line] <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/iran-says-its-missiles-have-reached-indian-ocean-for-first-time-1.372285>, dostęp: 10 VII 2011.

¹⁷ C.P. Vick, *Sejil*, Global Security, 13 V 2010, [on-line] <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/iran/sajil.htm>, dostęp: 5 IX 2011.

¹⁸ Zob. np. A.H. Cordesman [et al.], *Iran and the Gulf Military Balance, II*, Center for International & Security Studies, 22 II 2012, s. 35-36, [on-line] http://csis.org/files/publication/120222_Iran_Gulf_Mil_Bal_II_WMD.pdf, dostęp: 5 XI 2012.

że wobec rozwijającej się wojny domowej w Syrii oraz możliwości jej rozszerzenia także na państwa ościennie, w tym Izrael, zagrożenie to ma charakter może nawet bardziej bezpośredni niż dość odległa groźba irańska. Syria posiada ponadto znacznie większy arsenał rakiet balistycznych zdolnych do osiągnięcia Izraela, co wynika z bliskości geograficznej. Już pociski krótkiego zasięgu, które wywodzą się z pochodzących jeszcze z lat 60. sowieckich R-17, mogą bez trudu osiągać większość celów w Izraelu.

Podobnie jak w przypadku Iranu dokładna liczba i parametry techniczne syryjskich sił rakietowych nie są znane. Uważa się¹⁹, że najbardziej powszechne w arsenale są pociski typoszeregu R-17, znane jako Scud-B i Scud-C, które Syria produkuje z pomocą Korei Północnej i których posiada „kilkaset” wraz z mniej niż setką wyrzutni. Na uzbrojeniu znajdują się także, w trudnej do oceny liczbie, rakiety krótkiego zasięgu produkcji rodzimej M-600, chińskie M-9 i M-11, powstałe przy współpracy z Iranem i Koreą Północną Scudy-D i radzieckiej produkcji, względnie nowoczesne, OTR-23 Toczka. Wszystkie te rakiety mają zasięg od 120 do 700 km, który w zupełności wystarcza do zaatakowania całego terytorium Izraela. Osobną kategorię rakiet balistycznych, które posiada Syria, są artyleryjskie pociski rakietowe. Największe z nich, radzieckie rakiety typoszeregu Luna, mają zasięg do 70 km i mogą być wyposażone w głowice chemiczne. Mniejsze, o zasięgu kilkunastu do kilkudziesięciu kilometrów, znajdują się na wyposażeniu ugrupowań ogólnowojskowych armii syryjskiej i jako takie nie odgrywają osobnej roli politycznej, ich zadanie to potęgowanie ognia artylerii na klasycznym polu walki.

Pociski rakietowe tej samej klasy pełnią natomiast istotną funkcję w strategii i polityce organizacji antyizraelskich, szczególnie Hamasu i Hezbollahu. Dzięki nawet stosunkowo prymitywnym rakietom mogą one zagrozić terytorium Izraela, co niweluje techniczną i organizacyjną przewagę Izraelskich Sił Zbrojnych (Israel Defence Forces, IDF). Izrael musi liczyć się zatem z tym, że praktycznie w każdej chwili jego niektóre centra populacyjne i gospodarcze mogą zostać ostrzelane, co doprowadzi do dezorganizacji oraz strat materialnych i ludzkich. Jest to odpowiedź typu asymetrycznego, która ma za zadanie zlikwidować relatywną bezkarność Izraela, który mógł prowadzić działania na terytoriach palestyńskich oraz w Libanie bez obawy o bezpieczeństwo swojego własnego terytorium. Rakiety balistyczne zmieniają jednak ten stan rzeczy, nawet takie, które dysponują zasięgiem zaledwie kilkunastu czy kilkudziesięciu kilometrów, ponieważ w ich promieniu rażenia i tak znajdują się spore fragmenty terytorium Izraela.

Duże znaczenie ma relatywnie niewielka cena i łatwość użycia artyleryjskich pocisków rakietowych. Najbardziej prymitywne, o nazwie Qassam, wykonywane są w warunkach chałupniczych w Strefie Gazy. Produkuje się je z powszechnie

¹⁹ Wszystkie dane za: Syria. Missile, Nuclear Threat Initiative, II 2013, [on-line] <http://www.nti.org/country-profiles/syria/delivery-systems/> oraz Syria Missiles, Nuclear Threat Initiative, VIII 2012, [on-line] http://www.nti.org/media/pdfs/syria_missiles_table.pdf?_=1344557599&_=1344557599, dostęp: 30 III 2013.

dostępnych materiałów, takich jak odlewy żelazne, rury stalowe i blacha aluminiowa. Paliwo stanowi mieszanka cukru z nawozami sztucznymi, a materiał wybuchowy na ładunek bojowy, o masie około 10 kg, dociera z Egiptu szlakiem przemysłowym. Pociski odpalane są z zaimprovizowanych stanowisk startowych, które przygotować można w kilka minut i mają zasięg do 15 km. Całość materiału, który potrzebny jest do zbudowania takiej rakiety, kosztuje mniej więcej 800 dolarów²⁰.

Inne rakiety artyleryjskie, mniej popularne, ale także stosowane, pochodzenia radzieckiego, to produkowane w wielu miejscach na świecie pociski typoszeręgu Grad i rozliczne rakiety produkcji irańskiej, których zasięg dochodzi do 70 km. Poza tym istnieją doniesienia, że rakietami balistycznymi z rodziny R-17 dysponuje także libański Hezbollah, choć niewiele wiadomo o ich liczbie i konkretnym modelu, a zatem i parametrach technicznych. Należy się jednak spodziewać wzrostu liczebnego arsenału tej ostatniej organizacji, jako że w wyniku wojny domowej obserwujemy dość intensywną migrację różnorodnego uzbrojenia z Syrii do Libanu.

Warto dodać, że dla bieżącego stanu zagrożenia niemałe znaczenie ma też fakt, że – jak dość powszechnie się uważa – Hezbollah mógłby dokonać zmasowanego uderzenia raketowego na Izrael w ramach odwetu za ewentualny atak tego kraju na Iran²¹. Ta sytuacja znacząco zwiększa faktyczną zdolność odstraszania, jaką dysponuje Teheran, o tysiące pocisków artyleryjskich znajdujących się w rękach organizacji palestyńskich.

2. Stan i perspektywy obrony przeciwrakietowej Izraela

Izrael rozpoczął badania nad obroną przeciwrakietową już w latach 80. XX w. Wiele państw arabskich zaopatrywało się wówczas w rakiety balistyczne pochodzenia radzieckiego, a następnie koreańskiego i chińskiego, przystępując też do produkcji i unowocześniania ich na swoim terytorium. Wydarzenia, które miały miejsce w czasie wojny w Zatoce Perskiej, zdecydowanie potwierdziły rosnące obawy co do potencjału politycznego i militarnego tej broni²².

Dziś Izrael posiada kilka systemów uzbrojenia pełniących funkcję obrony przeciwrakietowej, pracuje także nad ich dalszym rozwojem i uzupełnieniem. Co więcej, od kwietnia 2011 r. niektóre elementy tej obrony znajdują się w regularnym boju. Oznacza to, że stały się one pierwszymi na znaczną skalę sprawdzony-

²⁰ *What Are Qassam Rockets?*, The Jewish Policy Center, 2013, [on-line] <http://www.jewish-policycenter.org/prr/qassams.php>, dostęp: 2 IV 2013.

²¹ Zob. np. J. Zanolli [et al.], *op. cit.*, s. 18.

²² P. Rogers, *Israel's Security Complex*, openDemocracy, 28 VII 2011, [on-line] <http://www.opendemocracy.net/paul-rogers/israel%E2%80%99s-security-complex>, dostęp: 30 VIII 2011.

mi systemami przeciwrakietowymi na świecie. Inne segmenty systemu pozostają jednak wciąż niesprawdzone, a zatem jako takie budzą szereg kontrowersji, które związane są z samą zasadą działania obrony przeciwrakietowej²³.

Najniższe piętro obrony stanowi unikalny system służący do zwalczania artyleryjskich pocisków raketowych o nazwie Iron Dome²⁴. W trybie eksperymentalnym został on rozmieszczony już w marcu 2011 r. i niedługo potem przeszedł chrzest bojowy, prowadząc od tego czasu regularne działania. Szczególną jego cechą jest bardzo szybki system obliczeniowy, który pozwala określić w ciągu krótkiego czasu, czy wykryta przez radary rakiet przeciwnika zmierza w kierunku ważnych celów, czy też nie. W przypadku braku zagrożenia system nie podejmuje akcji, co sprzyja jego efektywności. Palestyńskie rakiety są bowiem bardzo niecelne, nawet 70% odpalonych nie trafia w rejony zurbanizowane. Ma to spore znaczenie, jeśli pod uwagę weźmie się cenę pocisku przechwytyującego Tamir używanego w zestawach Iron Dome, która wynosi 50-90 tys. dolarów²⁵, ale także względy operacyjne, czyli przede wszystkim możliwość efektywnego gospodarowania istniejącymi w danym momencie zapasami.

Aktualnie w służbie pozostaje pięć baterii Iron Dome²⁶, z których każda ma trzy lub więcej wyrzutni, stację radiolokacyjną wykrywającą pociski przeciwnika i naprowadzającą własne oraz stanowisko dowodzenia. Wszystkie segmenty systemu umieszczane są na podwoziach kołowych, nadają się także do transportu lotniczego. Do końca 2013 r. liczba baterii w służbie ma wzrosnąć do dziewięciu²⁷. Poważny udział w finansowaniu rozwoju i produkcji systemu mają Stany Zjednoczone²⁸. Uważa się, że do ochrony całości terytorium Izraela potrzebne jest 13-15 baterii²⁹.

Iron Dome służy, według założeń taktycznych, do zwalczania artyleryjskich pocisków raketowych, których zasięg nie przekracza 70 km. Od chwili rozmieszczenia w kwietniu 2011 r. do połowy października 2012 r. Iron

²³ Zob. np. J. Zanotti [et al.], *op. cit.*, s. 42 i 43.

²⁴ 'Żelazna kopuła', hebr. לורב תפיכ – Kipat Barzel, w obiegu medialnym powszechnie stosuje się angielską wersję.

²⁵ D.A. Fulghum, *Iron Dome Repels Hamas Rockets*, Aviation Week, 21 XI 2012, [on-line] http://www.aviationweek.com/Article.aspx?id=/article-xml/awx_11_21_2012_p0-520355.xml, dostęp: 22 XI 2012.

²⁶ *Piąta bateria Iron Dome w służbie*, Agencja Lotnicza Altair, 4 IV 2013, [on-line] http://www.altair.com.pl/news/view?news_id=10081, dostęp: 5 IV 2013.

²⁷ Słowa premiera Jehudy Baraka, za: A. Pfeffer, *Barak: Gaza Groups Planning New Major Terror Attack on Israel*, „Haaretz” 2011, 29 VIII, [on-line] <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/barak-gaza-groups-planning-new-major-terror-attack-on-israel-1.381345>, dostęp: 30 VIII 2011.

²⁸ *Rekordowa dotacja USA dla Izraela*, Agencja Lotnicza Altair, 8 V 2012, [on-line] <http://www.altair.com.pl/start-7890>, dostęp: 9 V 2012.

²⁹ *Ballistic Missile Defense. Iron Dome Description*, mostlymissiledefense, 5 XII 2012, [on-line] <http://mostlymissiledefense.com/2012/12/05/ballistic-missile-defense-iron-dome-description-december-5-2012>, dostęp: 9 II 2013.

Dome przechwycił ponad 100 takich pocisków, ze skutecznością obliczaną na 80-90%³⁰. W tym okresie były to jednak działania o stosunkowo niskiej intensywności, aż do połowy listopada 2012 r., kiedy to nastąpiła znaczna intensyfikacja starć związana z izraelską operacją „Pillar of Defence”, skierowaną przeciwko palestyńskim organizacjom w Strefie Gazy. W ich trakcie między 14 a 21 listopada według oficjalnych danych Hamas wystrzelił w kierunku Izraela 1506 pocisków rakietowych, z których 875 poleciało w stronę obszarów nieurbanizowanych i nie było przechwytywanych, 421 kolejnych zostało zestrzelonych przez Iron Dome, a tylko 58 trafiło w zamieszkałe tereny, powodując śmierć jedynie pięciu osób i raniąc 240. Skuteczność bojową, rozumianą jako liczbę podjętych prób przechwycenia w stosunku do liczby zwalczonych celów, obliczono na 84%³¹. Ta ostatnia wartość bywa wprawdzie uważana za nie w pełni jasną³², ale mimo to panuje dość powszechne przekonanie o niezwykle wysokiej efektywności Iron Dome w zakresie zadań, jakie są przed nim stawiane. Istnieją ponadto informacje, że w trakcie listopadowego ostrzału Palestyńczycy zastosowali pewne szczególne taktyki walki, których celem było przełamanie obrony przeciwrakietowej. Były to na przykład ataki z wykorzystaniem płaskich trajektorii lotu pocisków, próbowano także koncentracji ognia na wąskim obszarze oraz ataków szybko następującymi po sobie salwami; wszystko na próżno, Iron Dome pozostawał skuteczny³³.

Dla porządku należy dodać, że niektórzy eksperci mimo wszystko podważają rozpowszechnioną tezę o skuteczności Iron Dome, wskazując na brak niezależnej weryfikacji oficjalnych informacji³⁴. Inni, próbując taką weryfikację przeprowadzić, dochodzą z kolei do wniosku, że faktyczna efektywność systemu jest bliska zeru³⁵. Taką ocenę należałoby w zasadzie odrzucić jako skrajną, gdyby nie to, że stoją za nią nazwiska znanych naukowców amerykańskich i izraelskich, od lat zresztą zdecydowanie krytykujących obronę przeciwrakietową.

³⁰ A. Butler, *Some U.S. Lawmakers Push for Iron Dome Coproduction*, Aviation Week, 8 X 2012, [on-line] http://www.aviationweek.com/Article.aspx?id=/article-xml/AW_10_08_2012_p31-502546.xml&p=1, dostęp: 10 X 2012.

³¹ (IDF Announcement) *Ceasefire Agreement Comes into Effect*, Israeli Defense Forces, 21 XI 2012, [on-line] <http://www.idf.il/1153-17717-EN/Dover.aspx>, dostęp: 5 XII 2012.

³² Zob. np. niezależne wyliczenia: *Ballistic Missile Defense: How Did Iron Dome Perform in the Recent Attacks? How Does this Compare to Previous Uses?*, 29 XI 2012, [on-line] <http://www.moslymissile.com>, dostęp: 5 XII 2012.

³³ U. Rubin, *Palestinian Rockets versus Israeli Missiles in the Second Gaza War*, The Washington Institute, 21 XII 2013, [on-line] <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/rockets-versus-missiles-in-the-second-gaza-war>, dostęp: 5 III 2013.

³⁴ Zob. np. S. Ghoshroy, *Iron Dome. Behind the Hoopla, a Familiar Story of Missile-Defense Hype*, „The Bulletin of Atomic Scientists”, 13 XII 2012, [on-line] <http://thebulletin.org/web-edition/op-eds/iron-dome-behind-the-hoopla-familiar-story-of-missile-defense-hype>, dostęp: 28 I 2013.

³⁵ R. Pedatzur, *How Many Rockets Has Iron Dome Really Intercepted?*, „Haaretz” 2013, 9 III, [on-line] <http://www.haaretz.com/opinion/how-many-rockets-has-iron-dome-really-intercepted.premium-1.508277>, dostęp: 10 III 2013.

Wyższe piętro obrony, na pułapie do 50 km i na dystansie do 100 km, stanowi system przeciwrakietowy Arrow³⁶⁻², pozostający na uzbrojeniu od 2000 r. Jego pociski przechwytyjące rozwijają prędkość do 2,5 km/s³⁷, mogą zatem zwalczać rakiety balistyczne krótkiego i średniego zasięgu w końcowych fazach ich lotu. System ma za zadanie przede wszystkim przechwytywać wspomniane irańskie rakiety Shahab-3³⁸. Wspierają go baterie zmodyfikowanych zestawów przeciwlotniczych i przeciwrakietowych produkcji amerykańskiej Patriot PAC-2, które mogą uzupełnić obronę na pułapach i odległościach poniżej piętra, na którym działa Arrow-2. Mogą one także zostać stosunkowo łatwo doprowadzone do standardu PAC-3, posiadającego znacznie zwiększone zdolności zwalczania rakiet balistycznych, jeśli tylko Izrael taką decyzję podejmie³⁹.

Jak wspomniano, obrona przeciwrakietowa Izraela jest w trakcie stałego rozwoju, w ramach którego nie tylko unowocześnia się istniejące systemy, lecz także wprowadza do służby nowe. Pierwszym z nich jest uniwersalny system przeciwrakietowy i przeciwlotniczy David's Sling⁴⁰, obecnie w fazie prób poligonowych⁴¹, który ma tworzyć drugie piętro obrony, powyżej Iron Dome, współdziałając i częściowo zastępując Patrioty. Nowy system ma zwalczać cele aerodynamiczne oraz balistyczne pociski raketowe o zasięgach 70-250 km⁴². Także on rozwijany jest w bardzo bliskiej współpracy z przedsiębiorstwami z USA i z udziałem finansowym Stanów Zjednoczonych, do służby ma wejść w 2015 r.⁴³, a jego największą zaletą ma być relatywnie niska cena.

W dalszej perspektywie, w 2016 r., do uzbrojenia ma wejść kolejny system przeciwrakietowy – Arrow-3. Jego zadaniem jest stworzenie jeszcze wyższej warstwy obrony, poza atmosferą⁴⁴. Wprawdzie dopiero w lutym 2013 r. przeprowadzono

³⁶ 'Strzała', hebr. חץ – Chetz, w obiegu medialnym powszechnie stosuje się angielską wersję.

³⁷ Arrow 2 Theatre Ballistic Missile Defence System, Israel, Army-Technology.com, 2011, [on-line] <http://www.army-technology.com/projects/arrow2>, dostęp: 16 VIII 2011.

³⁸ R. Haddick, *This Is Not a Test*, „Foreign Policy” 2012, 17 VIII, [on-line] http://www.foreignpolicy.com/articles/2012/08/17/this_is_not_a_test, dostęp: 12 IX 2011.

³⁹ Y. Katz, *IAF Upgrading Patriot Missile Defense System*, „Jerusalem Post” 2011, 10 VII, [on-line] <http://www.jpost.com/Defense/Article.aspx?id=228624>, dostęp: 17 VIII 2011.

⁴⁰ 'Proca Davida', hebr. פרוץ דוד – Keleh David, w obiegu medialnym powszechnie stosuje się angielską wersję.

⁴¹ *David's Sling Weapons System Stunner Missile Intercepts Target during Inaugural Flight Test*, MDA News Release, 26 XI 2012, [on-line] <http://www.mda.mil/news/12news0013.html>, dostęp: 1 IV 2013.

⁴² N. Eshel, *David's Sling Short Range Missile Defense Systems Enters a New Stage*, Aviation Week, 28 IX 2010, [on-line] <http://www.aviationweek.com>, dostęp: 16 VIII 2011.

⁴³ G. Cohen, *Israel's David's Sling Defense System Intercepts Mid-Range Missile in First Trial*, „Haaretz” 2012, 25 XI, [on-line] <http://www.haaretz.com/news/diplomacy-defense/israel-s-david-s-sling-defense-system-intercepts-mid-range-missile-in-first-trial.premium-1.480483>, dostęp: 26 XI 2012.

⁴⁴ *Udany test Arrow 3*, Agencja Lotnicza Altair, 28 VII 2011, [on-line] <http://www.altair.com.pl/start-6619>, dostęp: 29 VIII 2011.

pierwszą udaną próbę tego pocisku w locie⁴⁵, lecz już dziś Arrow-3 bywa uważany za najlepszy na świecie system przeciwrakietowy. Twierdzi się, że posiada on bardzo wysoką sprawność układów wykrywania i śledzenia celów oraz system zarządzania walką o dużej wydajności pozwalający na zastosowanie wielu taktyk obronnych⁴⁶.

Izraelskie systemy przeciwrakietowe – szczególnie te, które mają bronić terytorium kraju przed Iranem – wspierane są przez amerykańską stację radiolokacyjną AN/TPY-2, która należy do globalnego systemu obrony przeciwrakietowej tworzonego przez USA. Stacja ta ma zasięg do 1000 km⁴⁷, i znajduje się na terytorium Izraela od 2008 r.; informacje przez nią pozyskiwane przekazywane są stronie izraelskiej⁴⁸.

3. Miejsce obrony przeciwrakietowej w polityce bezpieczeństwa Izraela

Jak wspomniano, wojna w Zatoce Perskiej w 1991 r. wpłynęła stymulująco na izraelskie dążenie do pozyskania obrony przeciwrakietowej. Jeszcze przed rozpoczęciem działań zbrojnych uważano, że Saddam Husajn, mając na uzbrojeniu mniej więcej 800 rakiet o zasięgach od 300 do 750 km⁴⁹, które najprawdopodobniej mogły zostać wyposażone w broń chemiczną⁵⁰, wraz z około 80 wyrzutniami⁵¹, mógł pokusić się o zmianę oblicza teoretycznie przegranej wojny. Jedną z metod mogła być próba wciągnięcia Izraela do konfliktu, co zapewne naruszyłoby dość egzotyczny arabsko-zachodni sojusz antyiracki. Taką właśnie próbę Saddam Husajn podjął, rozpoczynając ostrzał Izraela za pomocą rakiet balistycznych będących mocno zmodyfikowanymi kopiami radzieckich R-17. Wprawdzie nie zdecydował się na użycie broni chemicznej, niemniej jednak do samego końca wojny prawdopodobieństwo jej zastosowania istniało. Irak wystrzelił łącznie 42⁵² rakiety w kierunku Izraela, które nie wyrządziły większych szkód, głównie z po-

⁴⁵ *Arrow-3 Interceptor Successfully Conducts First Flight Test*, MDA News Release, 25 II 2013, [on-line] <http://www.mda.mil/news/13news0003.html>, dostęp: 1 IV 2013.

⁴⁶ D. Fulghum, *Higher-Altitude Arrow Design to Show Its Potential*, Aviation Week, 3 IX 2012, [on-line] http://www.aviationweek.com/Article.aspx?id=/article-xml/AW_09_03_2012_p40-490727.xml, dostęp: 4 IX 2013.

⁴⁷ *AN/TPY-2. America's Portable Missile Defense Radar*, Defense Industry Daily, 18 IX 2012, [on-line] <http://www.defenseindustrydaily.com/antpy-2-ground-radar-07533>, dostęp: 5 XII 2012.

⁴⁸ R. Haddick, *op. cit.*

⁴⁹ *UNSCOM and Iraqi Missiles*, Global Security, 2005, [on-line] <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/iraq/missile-unscom.htm>, dostęp: 16 V 2011.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ J. Biziewski, *Pustynna Burza*, cz. 1, Warszawa 1994, s. 33.

⁵² *Iraq's Use of Scuds during Operation Desert Storm*, Global Security, 2000, [on-line] http://www.globalsecurity.org/wmd/library/news/iraq/2000/scud_info/scud_info_s04.htm#B.%20Total%20Scud%20Firing%20Incidents, dostęp: 3 IV 2013.

wodu rażącego braku celności pocisków oraz częstych awarii, nawet rozpadania się w locie⁵³.

Brak efektów irackiego ostrzału Izraela przypisywano – i do dzisiaj tak się czasem czyni – skuteczności dostarczonych przez USA w trybie alarmowym Patriotów, lecz sprawa nie jest wcale oczywista. Znani eksperci, analizując dostępne materiały, dochodzą do wniosku, że rzeczywista efektywność bojowa Patriota była bardzo niska⁵⁴. Niektóre dane wskazują, że po rozmieszczeniu przeciwrakiet w rejonie Tel Awiwu straty w mieście nie zmalały, a nawet nieco wzrosły⁵⁵. A zatem obrona przeciwrakietowa w istocie nie istniała, lecz fakt ten udało się ukryć⁵⁶; stosunkowo niewielkie straty przypisano fantastycznej skuteczności Patriotów, czemu służyły przede wszystkim uspokajające wypowiedzi prominentnych polityków i wojskowych⁵⁷.

Najważniejszym jednak skutkiem całej tej sytuacji było doświadczenie i utrwalenie się w Izraelu poczucia zagrożenia rakietowego, co nałożyło się na ogólne uwarunkowania geograficzne, historyczne i polityczne. Ciągła i egzystencjalna groźba dla samego bytu państwa Izrael nabrała nowego wymiaru pod postacią kolejnego rodzaju śmiertelnie niebezpiecznego uzbrojenia, którego szybkie rozpowszechnianie się w otoczeniu Izraela dramatycznie naruszyło wypracowane przez ten kraj *status quo* własnego bezpieczeństwa. W ogniu kilku wojen lokalnych Izrael stworzył bowiem konwencjonalne siły zbrojne nie mające sobie równych w regionie, a dodając do nich czynnik odstraszący w postaci broni jądrowej, mógł czuć się bezpieczny. Tymczasem pojawienie się balistycznych pocisków rakietowych znacząco zmieniło postać rzeczy, z przyczyn wskazanych we wstępie.

Dziś możliwość ataku ze strony wrogów Izraela za pomocą pocisków balistycznych jest postrzegana jako jedno z największych zagrożeń dla jego bezpieczeństwa narodowego. Wynika to zarówno z opisanych rozmiarów arsenałów, jak i ich roli w polityce skrajnie wrogich państw i aktorów niepaństwowych. Szczególne miejsce na liście zagrożeń zajmuje Iran, z powodu jednoznacznie wyrażanej przez jego rząd nienawiści do Izraela, łącznie z ponawianym wezwaniem do jego zniszczenia⁵⁸. Poczucie zagrożenia wzmaga też wspomniany fakt, że Teheran

⁵³ A. Bowdoin Van Riper, *Rockets and Missiles*, Baltimore 2007, s. 144.

⁵⁴ Zob. np. G. Lewis, T. Postol, *An Evaluation of the Army Report „Analysis of Video Tapes to Assess Patriot Effectiveness”*, Federation of American Scientists, 1992, [on-line] <http://www.fas.org/spp/starwars/docops/pl920908.htm>, dostęp: 06 V 2011, lub A. Simon, *The Patriot Missile. Performance in the Gulf War Reviewed*, Center for Defense Information, 1996, [on-line] <http://www.cdi.org/issues/bmd/patriot.html>, dostęp: 6 V 2011.

⁵⁵ R.D. Burns, *The Missile Defense Systems of George W. Bush. A Critical Assessment*, Santa Barbara–Denver–Oxford 2010, s. 50.

⁵⁶ E.J. Yanarella, *The Missile Defense Controversy: Technology in Search of the Mission*, Lexington 2002, s. 202-203.

⁵⁷ *Ibidem*, s. 49-50.

⁵⁸ Zob. np. obszerna analiza irańskiej retoryki: M. Segall, *Iran Ramps Up Its Genocidal Rhetoric*, Jerusalem Center for Public Affairs, „Jerusalem Issue Briefs”, vol. 12, 2012, no. 20, [on-line] <http://jcpa.org/article/iran-ramps-up-its-genocidal-rhetoric>, dostęp: 5 XII 2012.

oskarżany jest dość powszechnie o próby pozyskania broni jądrowej, uzupełniającej chemiczną, którą bez wątpienia może wyprodukować⁵⁹.

Obrona przeciwrakietowa w Izraelu jest zatem pewną oczywistością i pełni dwie zasadnicze funkcje, z których pierwsza to przyczynianie się do „przeżywalności” jego środków odstraszających⁶⁰. Dzięki obronie przeciwrakietowej kluczowe obiekty militarne oraz polityczny mechanizm decyzyjny mogą mieć większe nadzieje na przetrwanie w wypadku nagłego ataku przeciwnika z użyciem rakietowych pocisków balistycznych. W efekcie mimo nawet znacznych strat zadanych państwu może ono pozostać zdolne do skutecznego, także nuklearnego odwetu. Ta funkcja odnosi się oczywiście przede wszystkim do arsenałów Syrii i Iranu lub ewentualnie innych wrogów państwowych. Organizacje palestyńskie w znacznie mniejszej mierze mogą zagrozić funkcjonowaniu krytycznej militarnej i cywilnej infrastruktury państwa, choć nie jest to niemożliwe.

Druga funkcja, bardziej obecna na co dzień, to przyczynianie się do ograniczenia strat w razie nastąpienia ataku rakietowego. Nie jest to sprawa bagatelna, nawet jeśli weźmiemy pod uwagę stosunkowo niewielkie i relatywnie mało groźne rakiety artyleryjskie odpalane przez palestyńskie organizacje zbrojne. Na przykład w czasie drugiej wojny libańskiej w 2006 r. Hezbollah wystrzelił około 4000 pocisków balistycznych, z czego mniej niż 25% przyczyniło się do szkód. Oblicza się je jednak na 3,8 mld dolarów⁶¹ plus 44 ofiary śmiertelne⁶². Tym większe będą straty w razie masowego użycia potężniejszych rakiet balistycznych, szczególnie w przypadku zastosowania w nich ładunków niekonwencjonalnych.

Bardzo kosztowne są także działania nękające, nawet jeśli realizowane bez długofalowego planu czy nawet reaktywnie w odpowiedzi na akcje Izraela. Mimo że pojedyncze ataki nie zadają wielu strat, najczęściej nawet bywają całkiem nieskuteczne, mogą trzymać w napięciu cały kraj, paraliżując funkcjonowanie dużych jego fragmentów i dezorganizując życie ludności i gospodarki. Jeśli jednak zastosowana zostanie obrona przeciwrakietowa skuteczna wobec wymienionych zagrożeń, wszystkie negatywne skutki mogą zostać ograniczone. Oceniając użycie Iron Dome w listopadzie 2012 r., izraelski ekspert zauważa, że „500 użytych przeciwrakiet o wartości 25 mln dolarów, zdolnych do stworzenia skutecznej obrony przed 1500 rakietami, udowadnia, że aktywna obrona przeciwrakietowa jest bardzo efektywna pod względem kosztów”⁶³. 421 rakiet nieustrzelonych przez Iron

⁵⁹ *Chemical Weapons*, GlobalSecurity.org, 2012, [on-line] <http://www.globalsecurity.org/wmd/world/iran/cw.htm>, dostęp: 5 XII 2012.

⁶⁰ U. Rubin, *Missile Defense and Israel's Deterrence against a Nuclear Iran*, [w:] *Israel and a Nuclear Iran. Implications for Arms Control, Deterrence, and Defense*, Memorandum nr 94, ed. E. Kam, Institute for National Security Studies, Tel-Aviv 2008, s. 65-81, [on-line] <http://www.inss.org.il/upload/%28FILE%291216203568.pdf>, dostęp: 3 VIII 2011.

⁶¹ D.A. Fulghum, *Iron Dome...*

⁶² 2006: *The Second Lebanon War*, The Centre for Israel and Jewish Affairs, [on-line] <http://www.cija.ca/issues/2006-the-second-lebanon-war>, dostęp: 31 III 2013.

⁶³ U. Rubin, *Palestinian Rockets...*

Dome spowodowałoby niewątpliwie znaczne szkody materialne i straty w ludności cywilnej. Także ataki nękające przestają być tak skuteczne, zresztą już od początku prac konstrukcyjnych nad Iron Dome sądzono, że wprowadzenie systemu znacznie utrudni organizacjom zbrojnym realizowanie takich właśnie działań⁶⁴.

Istnienie obrony przeciwrakietowej w funkcji ograniczania strat ma także wymiar odstraszający. Ewentualny przeciwnik, planując atak, powinien wziąć ją pod uwagę, co przede wszystkim zmusi go do zwiększenia sił koniecznych do zrealizowania założonego – w wymiarach wojskowym i politycznym – zadania. To jednak może okazać się trudne lub nawet niemożliwe i w efekcie doprowadzić do zaniechania planowanego ataku, ponieważ napastnik nie zechce podjąć działań, które z założenia nie spełnią swej funkcji. Warto nadmienić, że obydwie wymienione funkcje obrony przeciwrakietowej wyraźnie się przenikają i uzupełniają, należy je zatem analizować wspólnie; podział jest przydatny głównie dla ułatwienia zrozumienia tematu.

Innym, dość ogólnym efektem istnienia skutecznej obrony przeciwrakietowej jest poszerzenie pola manewru politycznego władz izraelskich⁶⁵. Wynika to głównie z tego, że ponoszone straty zmuszały zawsze Jerozolimę do zdecydowanych działań odwetowych, które wynikały zarówno z przywiązania do praktyki stanowczej odpowiedzi na terroryzm, jak i ze szczególnej pozycji, jaką w izraelskim społeczeństwie pełni życie Żydów. Jeszcze przed walkami w listopadzie 2012 r. amerykański analityk ujmował rzecz następująco:

Rozlokowanie efektywnej obrony przeciwrakietowej krótkiego zasięgu odbiera bojownikom narzędzie przymusu, w tym samym czasie dając izraelskim władzom politycznym swobodę strategicznej reakcji na ostrzał rakietowy przeciwnika, wolnej od presji od wewnątrz na uruchomienie odwetu typu „miażdżący cios”. Niepewność polegania na dużych mobilizacjach wojska i nieadekwatnym odwecie może zostać zastąpiona podejściem inteligentnym i zintegrowanym, łączącym działania ofensywne (prewencja, uprzedzanie i odwet) z czynną i bierną obroną przeciwrakietową (systemy przechwytyjące i schrony)⁶⁶.

Takie rozumienie roli obrony przeciwrakietowej odnosi się nie tylko do Iron Dome. Podobne mechanizmy można dostrzec w związku z rosnącym zagrożeniem ze strony Iranu czy Syrii i postrzeganiem roli obrony przed ich arsenałami. I tu zwiększenie elastyczności polityki Izraela jest istotnym skutkiem rozmieszczenia obrony przeciwrakietowej, co można podsumować słowami eksperta:

⁶⁴ Y. Shapir, *Anti-Rocket Defense. A Waste of Taxpayers' Money?*, INSS Insight, no. 18, 30 V 2007, [on-line] <http://www.inss.org.il/publications.php?cat=25&incat=&read=146>, dostęp: 5 XII 2012.

⁶⁵ A. Harel, A. Issacharoff, *This Round Will Likely go to Israel*, „Haaretz” 2012, 12 III, [on-line] <http://www.haaretz.com/print-edition/news/this-round-will-likely-go-to-israel-1.417874>, dostęp: 13 III 2012.

⁶⁶ I. Siperco, *Shielding Israel*, „The National Interest” 2012, 5 IV, [on-line] <http://nationalinterest.org/commentary/shielding-israel-6730>, dostęp: 11 II 2013.

Przesunięcie akcentu w stronę opcji obrony przeciwrakietowej uwalnia Izrael z istniejącej taktycznej zależności dzięki powstaniu efektywnej i całkowicie defensywnej alternatywy dla akcji wojskowej prewencyjno-wyprzedzającej. Tarcza przeciwrakietowa zabezpiecza cywilów, obniża zapotrzebowanie na odwet, ale przede wszystkim stwarza u potencjalnych agresorów przekonanie, że ich pociski nie będą skuteczne, co może ich odwieść od ich użycia⁶⁷.

Wnioski

Izrael jest państwem, dla którego istnienie i rozwój obrony przeciwrakietowej ma szczególne znaczenie, dlatego właśnie kraj ten wiele wysiłku wkłada w jej tworzenie. Dodać należy, że nie brak głosów, że nie jest ona mu w istocie potrzebna, ponieważ zagrożenie ze strony Iranu nie istnieje⁶⁸.

W ramach codziennych działań szczególną funkcję ma jednak niewątpliwie do spełnienia Iron Dome, którego istnienie i stosowanie znacznie rozszerza zakres działań możliwych do podjęcia w określonych sytuacjach. Z drugiej jednak strony wskazuje się i na negatywne skutki jego użycia, na przykład pod postacią umacniania się opcji obrony pasywnej wobec aktywnej, co można postrzegać jako trend negatywny w polityce bezpieczeństwa. Możliwe jest także usztywnienie stanowiska wobec Palestyńczyków wraz z ogólnym obniżeniem zainteresowania długofalowym politycznym rozwiązaniem konfliktu⁶⁹. Podkreślić także należy, że brak jest rzetelnych danych na temat tego, jak bliski przeciążenia był Iron Dome w trakcie walk w listopadzie 2012 r., nie wiadomo także, jak duże zapasy pocisków przechwytyjących uda się Izraelowi zgromadzić, by w przyszłości system zdolny był powstrzymać kolejną ofensywę rakietową⁷⁰.

Mimo wątpliwości wydaje się jednak, że skuteczność obrony przeciwrakietowej Izraela w ramach jej funkcji ograniczania strat może wpłynąć pozytywnie na

⁶⁷ Idem, *Pursuit of the Shield. The Case for Israeli National Missile Defense*, Middle East Policy Council, 15 I 2010, [on-line] <http://www.mepc.org/articles-commentary/pursuit-shield-case-israeli-national-missile-defense>, dostęp: 5 XII 2012.

⁶⁸ I. Ben-Israel, *Confronting Non-Existent Iranian Threat*, [w:] *Vision and Reality in the Middle East. Security Challenges of the 21st Century*, eds. M. Elran, Y. Guzansky, Institute of National Security Studies, Tel-Aviv 2010, s. 97-100, [on-line] <http://www.inss.org.il/upload/%28FILE%291281877506.pdf>, dostęp: 9 IX 2011.

⁶⁹ S. Wilson, *Some in Israel See Acquiescence in Iron Dome Missile Defense System*, „The Washington Post” 2012, 9 XII, [on-line] http://www.washingtonpost.com/world/middle_east/some-in-israel-see-acquiescence-in-iron-dome-missile-defense-system/2012/12/08/5dc857f4-3d67-11e2-bca3-aadc9b7e29c5_story.html, dostęp: 9 XII 2012.

⁷⁰ Y.S. Shapir, *Iron Dome. The Queen of the Battle*, [w:] *In the Aftermath of Operation Pillar of Defense. The Gaza Strip, November 2012*, ed. S. Brom, Institute for National and Security Studies, Memorandum no. 124, XII 2012, s. 42-44, [on-line] <http://cdn.www.inss.org.il/reblazecdn.net/upload/%28FILE%291357119492.pdf>, dostęp: 4 III 2013.

politykę odstraszenia realizowaną wobec ugrupowań palestyńskich. Po pierwsze, w razie masowego użycia rakiet artyleryjskich zastosowanie Iron Dome może zmniejszyć straty na tyle, że Izrael będzie mógł przez dłuższy czas prowadzić działania odwetowe oraz prewencyjne, jednocześnie utrzymując korzystny dla siebie bilans bieżących strat. Nawet jeśli w wypadku przedłużającej się kampanii w końcu nastąpiło przeciążenie obrony przeciwrakietowej, całociowy bilans konfrontacji może być znacznie bardziej niekorzystny dla Palestyńczyków, niż gdyby obrona przeciwrakietowa nie istniała. Po drugie, w odniesieniu do działań nękających na mniejszą skalę nie ma ryzyka przeciążenia systemu, a zatem odpowiednio rozmieszczone środki defensywne mogą dość skutecznie zabezpieczyć cały kraj w długiej perspektywie czasowej. W obu sytuacjach czynnikiem odstraszącym jest znaczące obniżenie efektywności środków ofensywnych pozostających w dyspozycji organizacji palestyńskich. Co do zasady – może to utrudniać podjęcie decyzji o ich zastosowaniu.

www.akademicka.pl

ISBN 978-83-7638-375-0

